

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως την αποφράδα ημέρα της 29ης Μαΐου του 1453, ο πρώτος ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ ΣΧΟΛΑΡΙΟΣ, επαναλειτουργεί την Πατριαρχική Σχολή Κωνσταντινουπόλεως, τη Μεγάλη του Γένους Σχολή, όπως ονομάζεται μετά την άλωση, η οποία είναι το φυτώριο των αξιωματούχων κυρίως της Εκκλησίας.

Και οι ελάχιστοι λόγιοι, που έμειναν στην Κωνσταντινούπολη, την Θεσσαλονίκη και σε άλλες πόλεις συγκεντρώνουν γύρω τους μικρό αριθμό μαθητών.

"Τούτων οι μαθηταί περιβληθέντες το ιερατικό σχήμα διότι οι Τούρκοι εσέβοντο μόνον τους κληρικούς και τους ιατρούς εδίδασκαν τα γράμματα εις περιορισμένο κύκλο μαθητών εν μοναίς η ναοίς. Η παιδεία τότε ήρχιζε δια των ιερών γραμμάτων της Οκταήχου, του Ψαλτηρίου και των λοιπών εκκλησιαστικών βιβλίων".

Το 1593 μια συνοδική πράξη έγινε επί ΙΕΡΕΜΙΟΥ Β' του ΤΡΑΝΟΥ, ο οποίος έγινε Οικουμενικός Πατριάρχης επανειλημμένως τα έτη 1572-1599 ορίζει τους κατά τόπους επισκόπους να μεριμνούν για τη σύσταση και συντήρηση σχολείων "ώστε τα θεία και ιερά γράμματα δύνασθε διδάσκεσθαι βοηθείν δε κατά δύναμιν τοις εθέλοσι διδάσκειν και τοις μαθεῖν προαιρουμένοις, εάν των επιτηδείων χρείαν έχωσιν".

Με την προστασία, λοιπόν, του Κλήρου ενισχύεται η παιδεία στον υπόδουλο Ελληνισμό, αφού ιδρύονται και συντηρούνται έστω μικρά και ταπεινά σχολεία πλησίον των επισκοπών, τα οποία στεγάζονται κυρίως στα κελλιά που ευρίσκονται εντός του περιβόλου των Ναών και των Μονών, τα γνωστά μετέπειτα "κοινά" ή "γραμματοδιδασκαλεία".

Συνήθως όπου υπήρχαν κοινά σχολεία, μετά τη συνοδική πράξη δημιουργούνται ανώτερα, τα οποία συντηρούνται και με δωρεές και κληροδοτήματα πλουσίων Ελλήνων, όπως τα Ζωγράφεια Διδασκαλεία (αρρένων και θηλέων) στο Κεστοράτι της Β.Ηπείρου (1873 - 1892) και άλλα.

Όπου όμως οι τοπικές τουρκικές αρχές είναι ιδιαίτερα αυστηρές, τα σχολεία δεν έχουν συνεχή και απρόσκοπτο σχολική δράση και ζωή και τότε λειτουργούν κρυφά.

ΚΡΥΦΑ ΣΧΟΛΕΙΑ πρέπει να λειτουργούσαν μετά την άλωση σε πολλές περιοχές της σημερινής Ελλάδος, της Β.Βαλκανικής, της Αν. Θράκης και της Μ.Ασίας, διότι είχαν ανάγκη από ιερείς και ψάλτες, αλλά και επειδή οι Έλληνες ήθελαν τα παιδιά τους να μάθουν γράμματα, γι' αυτό και ο Τούρκος περιηγητής Χατζή Κάλφα μας πληροφορεί ότι οι Έλληνες στέλνουν τα παιδιά τους στο Άγιον Όρος "με το σωρό" για να μάθουν γράμματα.

Αλλά επειδή λειτουργούσαν κρυφά δεν τα αναφέρουν οι των σκοτεινών αιώνων συγγραφείς, διότι η αναφορά θα ήταν μοιραία για τους δασκάλους και όλον τον Ελληνισμό.

Απόδειξη ότι και το τυπογραφείο, που έκανε το 1627 ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΥΡΙΛΟΣ ΛΟΥΚΑΡΙΣ στην Κωνσταντινούπολη, οι Τούρκοι το έκλεισαν λίγους μήνες μετά και τον ΑΓΙΟ ΚΟΣΜΑ ΤΟΝ ΑΙΤΩΛΟ (1714 - 1779), επειδή ίδρυσε σχολεία και προέτρεπε τους Έλληνες να στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο, τον κρέμασαν στο χωριό Καλκουτάση (Κολικόνταση) της Β. Ηπείρου.

Ο Στέφανος Κανέλλος, όμως, ο οποίος γεννήθηκε το 1792, σπούδασε Ιατρική στη Δύση, έλαβε διδακτορικό δίπλωμα Ιατρικής, λογοτέχνης και μουσικός που έγραψε και μελοποίησε φλογερά πατριωτικά θούρια και έσπευσε από τους πρώτους, από το Βουκουρέστι, όπου δίδασκε, στην αγωνιζόμενη Ελλάδα και σκοτώθηκε στη Κρήτη το 1823, γράφει σε επιστολή του, το 1822 στον φιλέλληνα Γερμανό συγγραφέα ΙΚΕΝ, ότι τα παιδιά πήγαιναν κρυφά στο σχολείο.

Αλλά και ο ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ διηγείται στον απομνημονευματογράφο του Γεώργιο Τερτσέτη:

«Εἰς τον καιρό της νεότητος, όταν ημπορούσα να μάθω κάτι τι, σχολείο, Ακαδημία δεν υπήρχαν.... Το ψαλτήρι, το κτωή χι, ο μηναίος, άλλαι προφητεΐαι, ήσαν τα βιβλία όπου ανέγνωσα».

Ο δε Φώτος Χρυσανθακόπουλος (Φωτάκος), ο οποίος γεννήθηκε το 1798, φιλικός και Υπασπιστής του Θ.ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ, γράφει το 1829 στα απομνημονεύματά του, που εκδόθηκαν το 1858:

«Μόνον των οι Έλληνες εφρόντιζον δια την Παιδείαν, η οποία συνίστατο εις το να μανθάνουν τα κοινά γράμματα και ολίγη αριθμητική ακανόνιστο. Εν ελλείψει δε Διδασκάλου ο Ιερεύς εφρόντιζεν περί τούτου. Όλα αυτά εγένοντο εν τω σκότει και προφυλακτικά από τους Τούρκους».

Ότι υπήρχαν κρυφά σχολεία κατά την τουρκοκρατία το επιβεβαιώνουν και ο πίνακας του Ν. ΓΥΖΗ, ο οποίος γεννήθηκε το 1842 στην Τήνο και θα είχε πληροφορίες από τους παλαιότερους αλλά και τους υπόδουλους στην εποχή του Έλληνες και το ποίημα ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ του Ι. ΠΟΛΕΜΗ, ο οποίος γεννήθηκε το 1862 στην Αθήνα και θα είχε επίσης πληροφορίες για τα παλαιότερα, αλλά και της εποχής του κρυφά σχολεία στην Μακεδονία, την Θράκη, τα σκλαβωμένα νησιά του Αιγαίου, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου, και σε όλον τον υπόδουλο Ελληνισμό.

ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Απ' έξω μαυροφόρ' απελπισιά,
πικρής σκλαβιάς χειροπιαστό σκοτάδι,
και μέσα στη θολόχτιστη εκκλησιά
(στην εκκλησιά που παίρνει κάθε βράδυ
την όψη του σχολειού),
το φοβισμένο φως του καντηλιού
τρεμάμενο τα ονείρατα αναδεύει
και γύρω τα σκλαβόπουλα μαζεύει.

Εκεί καταδιωγμένη κατοικεί
του σκλάβου η αλυσόδετη πατρίδα.
Βραχνά ο παπάς, ο δάσκαλος εκεί
θεριεύει την αποσταμένη ελπίδα
με λόγια μαγικά
εκεί η ψυχή περισσότερο αγροικά
τον πόνο της σκλαβιάς της, εκεί βλέπει
τι έχασε, τι έχει, τι της πρέπει.

Κι απ' την εικόνα του Χριστού ψηλά,
που εβούβαμε τα στόματα των πλάνων
και ρίχνει και συντρίβει και κυλά
στην άβυσσο τους θρόνους των τυράννων,
κι από τη σιγαλιά,
που δένει στο λαιμό πνιγμού θηλιά,
κι απ' των προγόνων τ' άφαστα βιβλία,
που δείχνουν τα πανάρχαια μεγαλεία,
ένας ψαλμός ακούγεται βαθύς
σαν μελωδίες ενός άλλου
κι ανατριχιαζει ακούοντας καθείς
προφητικά τα λόγια του δασκάλου
με μιά φωνή βαριά:
"Μη σκιάζεστε στα σκότη. Η λευτεριά,
σαν της αυγής το φεγγοβολο αστέρι
της νύχτας το ξημέρωμα θα φέρει.

Και η δημοτική όμως ποίηση μας επιβεβαιώνει την λειτουργία του κρυφού σχολειού:

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΑΚΙ

Φεγγαράκι μου λαμπρό
φέγγε με να περπατώ,
να πηγαίνω στο σχολειό,
να μαθαίνω γράμματα,
γράμματα σπουδάγματα,
του Θεού τα πράγματα.

Σας ευχαριστώ
Δημήτριος Μητρόπουλος